

SURİYELİ SİĞINMACI KADINLAR VE ÇOCUKLAR

H. Ezgi ÇAMUR*

GİRİŞ

Göç kavramı coğrafi olarak yer değiştirme sürecinin çeşitli boyutları ile birlikte toplumun sistemini değiştiren nüfus hareketi olarak ele alınmaktadır. Bu kavramın; sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal boyutları vardır. Göç kavramı kendi içerisinde iç göç ve dış (uluslararası) göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Göç, ülke sınırları içerisinde gerçekleşiyorsa iç göç, ülke sınırlarını aşarak uluslararası bir boyut kazanıyorsa dış göç olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda göç, zorunlu göç ve gönüllü göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Kişiler göç etmeye kendileri karar veriyorsa bu gönüllü göçtür. Bireylerin asıl amacı daha iyi yaşam şartlarına sahip olmaktır. Savaş, sürgün, doğal afet gibi felaketler sonucunda insanlar yaşadıkları yerlerden göç etmeye mecbur kalıyorlarsa bu zorunlu göçtür. Çatışma nedeni ile yerlerinden edilmiş sığınmacılar zorunlu göç kapsamındadır. Bu şekilde göç edenlere baktığımızda kadın ve çocukların çok sayıda oldukları görülmektedir ve yerinden edilmişler arasında en mağdur grubu oluşturmaktadırlar.. Çalışma üç ana bölümü kapsamaktadır. İlk bölümde Suriyelilerin Türkiye'ye kitlesel göçüne yer verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın esas amacı olan Suriyeli sığınmacı kadınların sosyal hayattaki konumu ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise göçün yine en mağdur kesimlerinden birini oluşturan çocuklar ele alınmış ve bu süreçte yaşamış oldukları zorluklar işlenmiştir. Araştırma kapsamında, Suriyeli sığınmacı kadınların kendi ülkelerinde ve Türkiye'deki yaşamlarına dair Suriye asıllı 33 yaşındaki bir kadınla 24 Haziran 2020 tarihinde Zoom üzerinden gerçekleştirilen görüşmeye de yer verilmektedir.

* Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa'da Siyasal İletişim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. E-posta: ezgicamurr8@gmail.com.

1. SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE KİTLESEL GÖÇÜ

Ülkeler pek çok kere krizlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu krizler ülke içerisinde de meydana gelmekte ve hazin sonuçlar doğurmaktadır. Bazen krizin boyutu bölgesel olmaktan çıkıp uluslararası hale de gelebilmektedir (Özdemir, 2017, s. 2). Ortadoğu'da meydana gelen ve dünyada ses getiren Arap Baharı sonrasında çoğu ülkede siyasi istikrarsızlıklar ve beraberinde iktidar değişiklikleri meydana gelmiştir. Başta Libya, Mısır ve Tunus gibi ülkelerde yaşanan iktidar değişiklikleri, bazı ülkelerde meydana gelecek iç savaşlara zemin hazırlamıştır (Ertan, 2016, s. 6). Suriye'de ise resmi olarak 25 Mart 2011'de başlayan çatışmalar yaz ortasında iç savaşa dönüşmüştür. Suriye'nin Dera kentinde iki kadın telefon görüşmesi yaparken birisi "Hüsnü Mübarek düşmüş, darısı bizim başımıza...." cümlesini kurmuştur. Bunun üzerine telefon görüşmesi dinlenen iki kadın tutuklanmış ve daha sonra ceza olarak kadınların saçları sıfıra vurulmuştur. Kadınlardan bir tanesinin akrabası olan bir grup çocuğun duvarlara hükümet karşıtı yazılar yazması ise Suriye savaşının başlangıcını oluşturmuştur (Vatan, 2013). Ordu, protestoculara havadan ve karadan acımasızca ateş açmış ve bu olay tüm dünyanın beklemediği bir tepki olmuştur. 29 Nisan 2011 yılında 252 kişilik Suriyeli grup Hatay'ın Yayladağ sınırındaki tel örgüyü aşarak Türkiye'ye girmiş ve sığınma talebinde bulunmuşlardır. Daha sonra Açık Kapı Politikası adı altında hiçbir Suriyeli geri gönderilmemiş ve gelen her Suriyeli vatandaş tek tek kayıt altına alınmıştır. Aynı zamanda Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir.

Suriyeli sığınmacıların¹ Türkiye'de kalma süresi uzadıkça ülke genelinde ekonomik, sosyal ve güvenlik gibi çok boyutlu sonuçlara sahip olan göç krizi meydana gelmiştir fakat Türkiye bu krizi yönetmede başarılı olmuştur (Özdemir, 2017).

Yeni bir hayat umuduyla ülkelerinden kaçıp Türkiye'ye sığınmış olan Suriyeliler, sığınmış oldukları ülkenin şartlarına ayak uydurabildikleri müddetçe ülkelerine dönme fikrini de bir o kadar uzaklaştırmış olabileceklerini düşünmekteydiler. Bu düşünce, ülke içerisinde yaşamı zorlaştırabilecek

¹ Bu çalışmada sığınmacı terimi tercih edilmiştir. Bu terimin kullanılma nedeni, Uluslararası koruma arayan ve başvuruda bulunduğu ülkede yetkili makamlarca başvurusu henüz sonuçlandırılmamış, yani henüz resmi olarak mülteci statüsü verilmemiş kişilerin sığınmacı olarak nitelendirilmesidir. Sığınmacılar hayatta kalabilmek için dolayısıyla zorunlu olarak göç etmektedirler.

farklılıklara yol açmıştır. Farklı dil ve kültüre sahip olan Suriyelilerin Türkiye'ye entegre olma durumu tahmin edilenden daha zor olmuştur. Bu entegrasyonun sağlanması adına Türkiye bazı hukuki düzenlemeleri zorunlu hale getirmiştir. Bu durum, Türkiye için mültecilere yönelik sosyal uyum politikalarını da geliştirmesi gibi sorumluluk ve bazı görevler doğurmuştur (Özdemir, 2017).

2011-2020 dönemine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısına bakıldığında; 2012 yılında sayı 14.237 iken 2020 yılı ise 3.632.363'tür. Bu durumda geçen 9 yıl içerisinde geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilerin sayısının çok büyük bir artış yaşadığı görülmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2020).

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2020.

Tablo 2. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2020.

Tablo 3. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.954.139	1.678.224	3.632.363
0-4	256.287	247.578	503.865
5-9	283.025	260.198	543.223
10-14	203.814	185.340	389.154
15-18	142.501	119.189	261.690
19-24	287.005	213.205	500.210
25-29	203.367	148.501	351.868
30-34	159.485	116.312	275.797
35-39	119.659	97.405	217.064
40-44	85.254	76.320	161.574
45-49	60.738	57.556	118.294
50-54	50.027	49.065	99.092
55-59	38.305	38.315	76.620
60-64	28.697	29.501	58.198
65-69	20.411	20.908	41.319
70-74	7.801	8.797	16.598
75-79	3.810	4.688	8.498
80-84	2.204	2.926	5.130
85-89	1.088	1.515	2.603
90+	661	905	1.566

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2020.

Türkiye'deki geçici koruma statüsü altında olan Suriyeli sığınmacıların hukuki statüsü ise en münakaşa yaratan durumlardan bir tanesidir. Türkiye, 1994 yılında İltica ve Sığınma Yönetmeliği doğrultusunda, "sığınmacı" statüsü vermiş olduğu Suriyelilere bu durumdan dolayı "geçici koruma" sağlamıştır. Geçici korumaya sahip olan Suriyeliler hukuki olarak "makul bir süre için Türkiye'de kalma" iznine ve aynı zamanda üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilme durumuna kadar geçici sığınma hakkına da sahiptirler (Kap, 2014).

Göç içerisinde kadın ve çocuk boyutu hassas bir yapıyı oluşturmaktadır. 21 Ekim 2020 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 2 bin 549 kişi artarak Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sayısı toplam 3 milyon 624 bin 517 kişi olmuştur. Bu kişilerin 1 milyon 694 bin 242'sini (%46,7) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. 0-18 yaş arası çocukların ve kadınların toplam sayısına bakıldığında 2 milyon 558 bin 139 kişi. (%70,5) kişi ile karşı karşıya kalmaktayız (%70,53) (Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2020).

2. SURIYELİ SİĞINMACI KADINLARIN SOSYAL HAYATTAKİ KONUMU

21 Ekim 2020 tarihli Mülteciler Derneği raporuna göre, Türkiye’de yaşayan toplam sığınmacı kadın nüfusu 1.674.170’dir. Suriyeli erkeklerin sayısı 1.950.347’dir ve Suriyeli erkeklerin sayısının Suriyeli kadınların sayısından 276 bin 177 kişi fazla olduğu görülmektedir. Erkek-Kadın sayısı arasındaki en büyük fark ise 73.891 kişi ile 19-24 yaş aralığında görülmektedir. Yaş sayısı arttıkça bu sayı azalmaktadır. 55 yaş üzeri aralığında olan sığınmacı kadınların sayısının sığınmacı erkeklerin sayısından fazla olduğu görülmektedir (Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2020).

Çelebi ve Polat’ın (2018) Suriyeli kadınlar üzerine yapmış oldukları çalışmada, kadınlarla ülkelerinde savaştan önceki yaşamlarına yönelik derinlemesine görüşmelere yer verilmiştir:

Otuz bir yaşındaki Havva, çocuk yaşta evlenmiş ilkokul mezunu 4 çocuklu, gruptaki lider kadınlardan biridir. Havva göçten önceki hayatından şöyle bahsediyor: Savaştan önce sıradan bir kadındım. On yedi yaşında evlendim 2 buçuk yıl önce de nişanlandım. Çok normal bir hayat, normal bir kadındım. Evdeydim, girip çıkmıyordum. Kapalı bir toplumdum zaten bizim toplum. Evlilikten sonra da hep evime odaklanıyordum, çocuklarıma... Kendimi aslında çocuklarım üzerinden göstermeye çalışıyordum. Çocuklarımla ilgileniyordum, hep temiz dursunlar, hep şık olsunlar diye. Hayatımız çok normaldi eşim ve çocuklarımla beraber. Eşim işten gelirdi çocukları uyutup eşimle bir yerlere giderdik veya evde otururduk. Her şey çok sıradandı ondan sonra da savaş geldi zaten... (s. 82-87).

Otuz altı yaşındaki Umut’un çocuğu olmadığından eşi ikinci bir kadınla imam nikahı yapmıştır. Boşanmak için mücadele eden Umut ilkokul mezunudur. Umut’un Suriye’deki yaşantısıyla ilgili paylaşımları şöyledir: Evli bir kadındım, dışarı hiç çıkamazdım yasaktı çünkü. Eşim ve ailesinde bu çok ayıp, yasak bir şeydi. Eşimin terzi atölyesi vardı. Sabah uyanırdık, temizlik yapardık, evin işlerini yapardık, yemek pişirirdik. Atölyenin işlerini eve getirirlerdi, o işlerle uğraşırdık, hiç boş zamanımız yoktu (Çelebi ve Polat, 2018, s. 82-87).

Hüner’in 13 yaşındaki oğlu Suriye’de sokakta oynarken varil bombasının düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Otuz sekiz yaşındaki Hüner’in göç öncesine dair ifadeleri şöyledir: Suriye’deyken 4 çocuğun annesiydim,

pek yaptığım bir şey yoktu. Ziyaretlere gidiyorduk arkadaşlarla, annemin evine gidiyordum, aileme gidip geliyordum, başka da yaptığım hiçbir şey yoktu (...) Sadece cuma günüm farklıydı, toplanıp hep beraber köye giderdik, eğlenirdik köyde. Diğer günlerde de evin işlerini yapardım, temizlik yapardım. Çocukları okula gönderirdim. Çocuklar okuldan gelirdi, beraber ders çalışırdık. Çocuklara yardımcı olurdum, akşam çocuklar uyurdu, ben de eşimi beklerdim (Çelebi ve Polat, 2018, s. 82-87).

Bu görüşmelerden yola çıkıldığında, sığınmacı kadınların savaştan önce ülkelerinde de çok sosyal bir hayata sahip olmadıkları görülmektedir. Kadınların tek görevinin çocuklarına bakmak ve ev işi yapmak olduğu, bununla birlikte sadece eşleri ile sosyalleşebilecekleri yönünde bir algı mevcuttur.

2.1. Suriyeli Sığınmacı Kadınların Eğitim Durumu

Türkiye'deki sığınmacı kadınların en sık karşılaştığı sorun eğitimidir. Göç edilen ülkenin dilini bilmeme ya da sığınmacıların göç öncesindeki eğitimlerini farklı bir eğitim sistemine sahip olan ülkede devam ettirememesi gibi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Yoksulluk da Suriyeli sığınmacı kadınların Türkiye'ye entegre olma ve eğitim olanaklarına ulaşabilmesi açısından başlıca engeller arasında görülmektedir (Karanfiloğlu, 2019).

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) 2017 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması"nda kamp ve kamp dışında yaşayan Suriyelilerin geldikleri illere göre eğitim durumlarının cinsiyet bazında yer aldıkları Tablo 4 ve Tablo 5'te görüldüğü gibi, kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların eğitim seviyeleri, kamp dışında yaşayan sığınmacılara nazaran daha iyi durumdadır. Tablo 4 ve Tablo 5'te örneklemin sayıca az olması göz önünde bulundurularak kısaca bir analiz yapıldığında; Dera'dan Türkiye'ye gelen ve kamplarda yaşayan sığınmacıların hepsi üniversite ve üzerinde eğitim almışlardır.

Araştırma örnekleminde Dera'dan gelen ve kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacı kadın bulunmamaktadır. Deyrizor'dan gelen sığınmacıların yüzde 100'ünün üniversite ve üzerinde eğitim aldığı görülmektedir. Kamp dışında yaşayan sığınmacı kadınların yüzde 20'si ilköğretim, yüzde 20'si ortaokul ve yüzde 40'ı lise düzeyinde eğitim almıştır. Halep'ten göç eden sığınmacı

kadınların 13'u ilkököl, yüzde 30,40'ı ortaoköl, yüzde 13'ü lise ve yüzde 4,30'u ise üniversite ve üzeri eğitimi almışlardır.

Tablo 4. Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması

Kamp İci								
Gözetim İli	Cinsiyet	Bakalut %	Lise %	Okul Fazer %	Okul Fazer Değeri %	Bakalut %	Üniversite ve Başarı %	Toplam
Dava	Erkek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	100
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	100
	Toplam	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	100
Değirizir	Erkek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	100
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	100
	Toplam	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	100
Halep	Erkek	14,30	14,40	14,50	17,10	14,40	14,50	100
	Kadın	53,30	53,70	51,10	113,00	50,40	4,30	100
	Toplam	15,30	16,70	18,10	12,50	29,20	8,30	100
Hama	Erkek	53,30	24,70	17,30	0,00	20,00	24,70	100
	Kadın	10,00	0,00	10,00	30,00	50,00	20,00	100
	Toplam	12,00	16,00	12,00	12,00	24,00	24,00	100
Hama	Erkek	1,00	40,00	20,00	0,00	0,00	40,00	100
	Kadın	70,00	90,00	0,00	0,00	70,00	0,00	100
	Toplam	11,10	44,40	11,10	0,00	11,10	22,20	100
Hafif	Erkek	7,00	91,00	90,00	2,00	11,00	47,00	100
	Kadın	11,00	18,10	11,40	0,00	27,00	0,00	100
	Toplam	9,70	14,50	14,50	9,70	9,70	45,30	100
Lakkiye	Erkek	51,70	51,00	4,00	4,30	27,00	20,00	100
	Kadın	14,30	47,00	14,30	0,00	14,30	14,30	100
	Toplam	16,10	19,40	4,50	4,50	32,30	19,40	100
Kakke	Erkek	20,00	51,30	22,30	0,00	0,00	0,00	100
	Kadın	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100
	Toplam	25,00	50,00	25,00	0,00	0,00	0,00	100
Dava	Erkek	0,00	40,00	20,00	0,00	0,00	40,00	100
	Kadın	0,00	27,00	0,00	27,00	0,00	27,00	100
	Toplam	0,00	36,50	7,70	0,00	15,40	36,50	100
Toplam	Erkek	12,40	18,90	13,30	2,70	21,70	27,30	100
	Kadın	11,80	21,10	14,50	14,50	19,70	18,40	100
	Toplam	12,30	19,60	13,70	9,10	21,00	24,30	100

Kaynak: AFAD, 2017

Göç eden sığınmacıların yarısının yalnızca ilkököl düzeyinde eğitim aldıkları görölmektedir. Hama'dan gelen ve kamp içerisinde ikamet eden sığınmacı kadınların 30'u okuryazar değildir. Kamp dışında ikamet eden ve okuryazar olmayan kadınların oranı ise yüzde 24'tür. Hasiçi'den Türkiye'ye gelen ve kamplarda yaşayan sığınmacıların eğitim seviyelerine ait bilgiler örneklemede yer almamaktadır. Kamp dışında yaşamakta olan sığınmacı kadınlar ele alındığında, yüzde 20'si ilkököl, yüzde 10'u lise ve yüzde 30'u üniversite ve üzeri düzeyde eğitim aldıkları görölmektedir. Humus'tan gelen ve kamplarda ikamet eden sığınmacı kadınların yüzde 25 oranında ilkököl, yüzde 50 oranında lise ve yüzde 25 oranında ortaoköl düzeyinde eğitime sahiptirler. İdlip şehrinde gelen ve kamplarda yaşayan sığınmacı kadınların eğitim seviyelerine bakıldığında, kadınların yüzde 13,60 oranında ilkököl, yüzde 18,20 oranında lise, yüzde 4,50 oranında ortaoköl ve yüzde 27,30

oranında üniversite ve üzeri düzeyde eğitime sahip oldukları görülmektedir. Okuryazar olmayan ve kamp dışında yaşayan sığınmacı kadın oranının en fazla olduğu şehir ise Kuneytire'dir. Lazkiye şehrinde göç eden ve kampta yaşayan sığınmacı kadınların hepsi okuryazardır.

Tablo 5. Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması

Kamp Dışı								
Gelinen İl	Özellik	Erkek %	Lise %	Okur Yazar %	Okur Yazar Beşli %	Ortalama %	Üniversite ve Üzeri %	Toplam
Dera	Erkek	16,75	21,40	21,40	21,40	7,10	14,30	100
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	14,30	21,40	21,40	21,40	7,10	14,30	100
Deziriz	Erkek	17,00	16,00	20,00	5,00	10,00	20,00	100
	Kadın	20,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	18,20	13,60	25,00	4,50	11,40	27,30	100
Halap	Erkek	21,00	11,00	10,00	10,00	10,00	0,00	0,00
	Kadın	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	21,50	11,60	16,30	24,70	17,20	8,80	100
Hama	Erkek	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	100
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	13,90	25,70	13,20	13,90	13,20	20,10	100
Hasipl	Erkek	20,00	13,30	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	20,00	12,90	8,60	14,30	21,40	22,90	100
Hama	Erkek	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	100
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	9,50	24,50	16,40	13,60	11,80	24,10	100
Hilip	Erkek	16,70	12,70	16,70	12,70	16,70	16,70	100
	Kadın	16,70	12,70	16,70	12,70	16,70	16,70	100
	Toplam	18,30	14,40	17,30	14,40	16,80	18,80	100
Kuneytire	Erkek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	0,00	0,00	50,00	50,00	0,00	0,00	100
Lazkiye	Erkek	14,50	10,00	12,70	13,60	10,00	0,00	0,00
	Kadın	17,00	14,40	0,00	17,00	21,10	0,00	0,00
	Toplam	15,10	21,80	11,80	14,30	18,50	18,50	100
Rakka	Erkek	21,20	17,20	16,20	10,10	10,20	14,20	100
	Kadın	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	21,20	16,30	17,30	9,60	20,20	15,40	100
Süveyde	Erkek	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	25,00	0,00	0,00	50,00	25,00	0,00	100
Sam	Erkek	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	100
	Kadın	17,00	17,00	17,00	17,00	17,00	17,00	100
	Toplam	10,90	20,20	10,10	22,50	16,00	19,30	100
Tartus	Erkek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Kadın	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	0,00	20,60	14,30	14,30	28,60	14,30	100
Toplam	Erkek	18,60	15,90	16,10	17,20	17,10	15,80	100
	Kadın	17,00	12,50	13,00	24,80	12,30	9,30	100
	Toplam	18,40	15,40	15,40	20,90	16,50	14,10	100

Kaynak: AFAD, 2017

Rakka şehrinde göç edenlere bakıldığında, örnekleme yer alan kamplarda yaşayan sığınmacı kadınların tamamı lise mezunudur. Süveyde'den gelen ve kamplarda yaşayan sığınmacıların eğitim seviyelerine ait bilgiler bulunmamaktadır. Örneklem bazında ele alındığında, kamp dışında yaşayan sığınmacı kadınların ise hiçbirinin okuryazar olmadığı görülmektedir. Şam'dan göç eden kadınların eğitim seviyeleri diğer şehirlerden gelen sığınmacı kadınlara nazaran daha iyi durumdadır. Yüzde 37,50 oranında lise,

yüzde 25 oranında ortaokul ve yüzde 37,50 oranında ise üniversite ve üzeri eğitime sahiptirler. Örneklem bazında Tartus şehrinde gelen ve kamp ve kamp dışında yaşayan sığınmacı kadınlar ele alındığında, eğitim seviyelerine ilişkin bulgular örneklemede bulunmadığı görülmektedir (AFAD, 2017).

Tablo 6. Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması (AFAD, 2017)

Meslek Grubu	Kamp İçi			Kamp Dışı		
	Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %	Toplam %
Mimar/Mühendis/Müteahhit	0,40	0,20	0,40	1,10	0,70	0,90
Devlet Memuru	9,00	7,30	8,20	1,00	0,50	0,80
El İşçiliği	0,20	0,50	4,50	41,80	34,10	38,00
Herhangi Bir Mesleği Yok	68,40	90,30	79,00	39,80	61,10	49,90
Ofis Çalışanı	0,50	0,30	0,40	3,30	1,10	2,20
Operatör/Şoför	2,40	0,00	1,20	1,20	0,00	0,60
Ordu Mensubu	2,10	0,00	1,10	0,30	0,00	0,20
Sağlık Çalışanı	0,30	0,20	0,20	0,50	0,60	0,60
Tarım ve Hayvancılık	2,40	0,00	1,20	1,60	0,70	1,10
Zanaatkar	6,20	1,20	3,80	10,20	1,20	5,80
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak: AFAD, 2017

Tabloda görüldüğü üzere, kamp içinde yaşamakta olan kadınların yüzde 90,30'u ve kamp dışında yaşayan kadınların yüzde 61,10'u ise herhangi bir mesleğe sahip değildir. Kamp içinde yaşayan kadınların yüzdelik oran büyüklükleri bakımından meslek kategorilerine göre bir sıralama yapıldığı zaman yüzde 7,30 devlet memuru, yüzde 1,20 zanaatkar, yüzde 0,50 el işçiliği, yüzde 0,30 ofis çalışanı, yüzde 0,20 mimar/mühendis/müteahhit ve yüzde 0,20 sağlık çalışanı oldukları görülmektedir. Kampta yaşayan Suriyeli sığınmacı kadınlar daha çok devlet memurluğu, el işçiliği ve zanaatkarlık gibi meslek gruplarına yoğunlaşırken, tarım ve hayvancılık, operatör/şoför ve ordu mensubu gibi meslek gruplarında ise sığınmacı kadınların yer almadıkları görülmektedir.

Suriyeli sığınmacı kadınların büyük bir bölümü hayatlarını idame ettirebilecek işlere sahip olmamalarından dolayı belli yardımlar almaktadır. Bu yardımlar dışında yaşamlarını devam ettirmek adına bir güvencelerinin olmadığı da açıkça görülmektedir (Barın, 2015).

2.2. Suriyeli Sığınmacı Kadınların Barınma Sorunu

Suriyelilerin barınma kapsamında güncel verilerine bakıldığında, geçici barınma merkezinde kalan Suriyelilerin sayısının 63.346 olduğu görülür. Barınma merkezleri dışında kalan Suriyeli sığınmacıların sayısı ise 3.515.986'dır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2020).

Kamp içerisinde yaşamakta olan Suriyeli sığınmacı kadınlar ve çocuklar, konteynerlerde veya çadırlarda kalmaktadır. Suriyeli sığınmacı kadınlar, daha güvenilir olduğunu düşündüğünden kamplarda yaşamak istemektedir. Fakat çoğu kadın kamp dışında yaşamak zorunda olmakla birlikte barınma sorunu ile savunmasız bir biçimde karşı karşıya kalmaktadır.

Kamp içerisinde yaşamakta olan Suriyeli sığınmacı kadınlar, yer olmadığı için kamp dışında yaşamak zorunda kalan kadınlara göre daha güvenilir bir alana ve daha iyi koşullara sahiptir (Barın, 2015).

55 yaşındaki H. savaş sırasında ailesinden 15 kişiyi kaybetmiş bir kadın. Köyleri basılan H.'nin torunu Z. 40 günlükken bir fotoğrafçı tarafından cesetlerin arasında tesadüfen bulunmuş. 170 kişinin cesedinin arasından sağ bulunan Z. Bebeğe "şehitlerin arasındaki çiçek" diyorlar Suriye'de. Bulundukları kampın kurulduğu tarihten beri buradalar. Daha öncesinde Suriye'ye yakın bir yerde 6 ay kadar kalmışlar. Elektrik ve suyun olmadığı bir doğa ortamında, ancak 3-4 günde bir yemek yiyerek sağ kalmayı başarmışlar. Asi Nehri'nin kenarından suya girerek sallarla kaçmayı başarmışlar. H. tüm bu yaşadıklarından sonra kampa geldiği anı şöyle anlatıyor: "Cennete gelmiş gibiydik. Kampa geldiğimizde çok geç bir saat olduğu halde bize kumanya dağıtıldı. O yemek mucize gibiydi. Hayatım boyunca unutamayacağım bir yemektir (AFAD, 2014, s. 45).

AFAD'ın 2017 Saha Araştırmasına bakıldığında; Suriyeli kadın sığınmacıların yaklaşık yüzde 65'inin bir ev veya apartman dairesinde yaşamakta olduğu görülmektedir. Kadınların ise yüzde 31'i harabelerde yaşamaktadır. Sığınmacı kadınların daha şanssız olan kesiminin yüzde 1'i derme-çatma geçici düzen veya plastik korumalar altında yaşamlarını devam ettirmektedir. Elde edilen bulgulara göre, Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu bir ev ya da apartman dairesi ya da harabe binalarda ikamet etmektedir (AFAD, 2017) .

Barınma merkezlerindeki Suriyeli sığınmacı kadınlara belirli kolaylıklar sağlanmaya çalışılsa da kadınlar bazı durumlarda, kamplarda olmanın

zorluğunu yaşamaktadır. Örneğin, genellikle yaz aylarında kadınlar, eşleri tarafından çadırdan dışarı çıkarılmamaktadır. Buna benzer kısıtlamalarla kadınlar için yaşam daha zor hale gelmektedir. Aynı zamanda kadınların belli bir kısmı da kendi isteği ile kamp dışında yaşamı tercih etmektedir. Çünkü kamp ortamının ve koşullarının kendi mahremiyetleri ile örtüşmediğini düşünmektedirler. Örneğin, “Suriye geleneklerine göre kocası vefat eden kadınların üç veya bölgeye göre dört ay süren bir yas dönemi bulunmaktadır. Geleneklerine göre, bu dönem boyunca erkeklerle görüşmemeleri gerekmekte ve bu durum kadınların çadırlarından çıkamamalarına neden olmaktadır.” (AFAD, 2014). Kamplarda, gece saatlerinde kadın görevlilerin bulunmaması sığınmacı kadınlar için ayrı bir sorun yaratmaktadır. Hijyen açısından, duş ortamlarının yetersiz olması özellikle çocukları olan kadınlar için kamplarda yaşamı daha zor hale getirmektedir. Bu gibi unsurlar ise kadınların karşı karşıya kaldığı temel sorunlar arasındadır (Barın, 2015). Kamplarda kadınlar için yeterlilik düzeyi iyi bir seviyede olan unsurlar ise: “İbadet malzemeleri, mutfak araç/gereçleri, yakıt ve uyku malzemeleridir” (AFAD, 2014).

Suriyeli sığınmacı bir kadınla yapılan röportajda şunlar dile getirilmiştir: “Suriye’de küçük bir köyde yaşıyormuş F. Hayatında gördüğü en büyük televizyonu kamptaki kadın TV konteynerinde gördüğünü ve kamptaki imkânların Suriye’deki yaşantısına göre çok daha iyi olduğunu belirtiyor. Kamp çalışanlarını ailesi gibi gördüğünü söylüyor.” (AFAD, 2014, s. 50).

Kendi tercihi ile ya da kamplarda yer olmadığı için kamp dışında yaşamakta olan kadınlara bakıldığında, kamp içindeki kadınlara nazaran kamp dışındakilere erişim çok daha zordur. Kendi ülkelerinde, savaştan önceki yaşamlarında da içe kapanık ve genellikle eşlerinin izinleri doğrultusunda ev dışındaki kişiler ile iletişim kurabilen kadınlar, yabancı oldukları bir ülkede bu baskıya daha fazla maruz kalmaktadır. Eşlerini savaşta kaybeden kadınlar ise dilini, kültürünü bilmedikleri bir ülkede hayatını devam ettirebilme açısından ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Göçmen ve kadın olmalarından dolayı ise taciz, tecavüz ve insan onuruna aykırı durumlara maruz kalabilmektedirler.

Bir araştırmada, sığınmacı kadınlara şu soru yöneltilmiştir: “Yaşadığınız mahallenizde Türk asıllı komşularınız ile ne sıklıkla görüşüyorsunuz?” Bu soruya Suriyeli sığınmacı kadınlar cevaben “%45,1’ hiç görüşmediklerini, %22,1’inin nadiren görüştüklerini, %13,3’ünün sık sık görüşüyor olduklarını,

%19,5'inin her gün görüştüklerini" söylemişlerdir. Suriyeli sığınmacı kadınların Türkçe ve kültür farklılıklarının getirmiş olduğu nasıl davranmaları gerektiğini bilmemeleri ile birlikte bu durumdan dolayı çekinmeleri, kadınların yaklaşık yarıya oranda Türk asıllı komşuları ile görüşmemeleri durumuna yeterli bir cevap niteliğindedir (Gezer, 2019).

2.3. Suriyeli Sığınmacı Kadınların Sağlık Hizmetlerine Erişimi

AFAD 2017 Saha Araştırmasında, Suriyeli sığınmacıların %66'sı sağlık hizmetlerinden yararlandığını dile getirirken, kadınlarda bu oran %61,40'tır. Kamplardaki Suriyeli sığınmacıların çoğu sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadır. Sığınmacı kadınlarda ise bu oran %98,70'tir. Kamp dışındaki Suriyeli sığınmacı kadınların eğitim hizmetlerinden yararlanma oranları ise bu oranlara nazaran daha düşüktür. Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacı kadınların %53,50'si sağlık hizmetlerinden faydalanabilmiştir (AFAD, 2017). Bu oranlara açıklama getirilmesi gerekirse; kamp içindeki oranların daha iyi seviyede olmasının sebebi, doktor ve hasta bakıcıların mevcut olduğu sahra hastanelerinin kamp alanında bulunmasıdır. Kamp dışında bu oranların daha düşük olması ise Türkiye'deki sığınmacıların, hastanelerin hizmetlerinden yararlanabilmeleri için gerekli kayıt durumuna sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır (AFAD, 2017).

Kamp dışında yaşayıp sağlık hizmetlerinden faydalanmayan kadınların %42,70'i ihtiyaç duymadıklarından ötürü faydalanmadıklarını ifade ederken, %34,10'u bilinçli olmadıkları için yani nereye gideceklerini bilmedikleri için faydalanmadıklarını ifade etmektedirler. Bir başka nedene bakacak olursak; katılımcıların %14'ü maddi güçlerinin yetersiz olmasından, %9,10'u ise sağlık hizmetlerine erişim haklarının olmamasından dolayı faydalanamadıklarını ifade etmektedir (AFAD, 2017).

Sığınmacı kadınların çoğu savaş sırasında büyük bir strese maruz kalmalarından ötürü ağır depresyon yaşamaktadır. Bu durum beraberinde daha ciddi hastalıklara sebep olabilmektedir. Suriyeli sığınmacı kadınlarda örneğin "Beslenme bozuklukları, dehidrasyon (su kaybı), besin zehirlenmeleri, üreme sağlığı sorunları, su ile bulaşan hastalıklar (hepatit A, tifo), fekal-oral yolla bulaşan hastalıklar (çocuk felci gibi), hava yolu ile bulaşan hastalıklar (inflüenza, TBC, kızamık gibi) ve paraziter hastalıklar (tripanasoma, sıtma)" çok sık görülmektedir (Kara ve Nazik, 2018).

Suriyeli sığınmacılar için kampların ilk açıldığı dönemde orada göreve başlayan sağlık çalışanları belli bir zaman sonra özellikle de sığınmacı kadınların ve çocukların yaşadıklarından etkilenecek her gece ağladıklarını, bu durumu belli bir zaman atlamadıkları için depresyon halinde olduklarını dile getirmişlerdir. Sağlık çalışanları, Suriyeli sığınmacılarla daha fazla vakit geçirdikçe bu duruma alıştıklarını ifade etmişlerdir. Türk Tabipler Birliği raporuna göre; kampta görev yapmakta olan sağlık çalışanları, Türk Tabipler Birliği'nden, zorunlu hizmet sürelerinin düşürülmesinin gündeme getirilmesi ve bu duruma dikkat çekilmesini talep etmişlerdir (Türk Tabipler Birliği, 2014). Türk Tabipler Birliğinin hazırladığı raporda, kadınlar kamp dışındaki koşulların çok zor olduğunu ve sağlık hizmetlerine erişimde sıkıntı çektiklerini, farklı bir ülkede farklı bir sistem karşısında ne yapacaklarını bilmediklerini ve kendilerinden öte çok sayıda çocuklara sahip olduklarından dolayı çocuklarını beslemek için birçok sığınmacı kadın yemek yemediğini ve altı, yedi, on kilo kaybettiğini dile getirmiştir. Suriyeli sığınmacı kadınların üreme sağlığı ile alakalı sorunlara bakıldığında, sığınmacı kadınlar çocuk yaşta evlilik ve beraberinde istenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, tecavüz, cinsel istismar gibi ağır sömürülere maruz kalmaktadır. Doğum ve doğum sonrası süreçte de yeterli sağlık hizmetlerine erişememekteyler (Kahyaoglu Süt, 2017).

Sığınmacı kadınların ülkelerindeki savaştan dolayı yaşamamış oldukları travmalar beraberinde olumsuz sağlık sonuçlarını getirmektedir. Kadınlar, dilini bilmedikleri ve kültürüne hâkim olmadıkları bir ülkede birden fazla soruna maruz kaldıklarından ötürü stresle baş etmede doğal olarak başarısız olmaktadır.

Suriyeli sığınmacı kadınların göç sonrası yaşam ve ruhsal durumlarına ilişkin olarak Çelebi ve Polat'ın gerçekleştirdiği görüşmelerden iki tanesinde kadınlar içinde bulundukları durumu şöyle dile getirmektedirler:

On dokuz yaşında evlenen ve zor olsa da yakın zamanda boşanmayı başaran 34 yaşındaki Zine, tek kızını Suriye'de bırakarak Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış ilkökul mezunu bir kadındır. Zine, göçten sonra duygularını şöyle ifade ediyor: Suriye'den Türkiye'ye geldiğimde psikolojim bayağı kötüydü. Kızını bırakmış bir anne... Yalnız buraya gelmiş her şeyden umudum kesilmişti, artık kimseyle konuşmuyordum bile, hiç kimseye güvenim bile yoktu... (Çelebi ve Polat, 2018, s. 82-87).

Otuz bir yaşındaki Melek lise mezunudur ve 18 yaşında evlenmiştir. 3 çocuğu olan Melek, göçten sonra ruhsal durumundan bahsederken Suriye'deki rutin yaşantısıyla Türkiye'deki hayatını kıyaslıyor. Melek'in göçten sonra ruhsal durumuna yaptığı atıflar şöyle: Türkiye'ye geldikten sonra izole oldum diyebilirim hep tek başımaydım. Dışarıya çıkmayı sevmezdim. Suriye'de eşimle beraber çıkardım arabayla gidip gelirdim istediğim yere ama burada hiçbir yere girip çıkamıyordum korku vardı Türkiye'de. Bilmediğim bir dil ve bilmediğim bir devlet. Yeni bir ülkeye geldim dili bilmiyorum nereye gideceğimi ne yapacağımı bilmiyorum. Sokaklarda yürümeyi bilmiyordum (Çelebi ve Polat, 2018, s. 82-87).

2.4. Suriyeli Sığınmacı Kadınların İstihdam Sorunu

Suriyeli sığınmacı kadınların Türkiye'deki istihdam durumuna bakıldığı zaman genellikle kadınların okuma yazma bilmemeleri ve eğitim seviyelerinin düşük olması nedeni ile çalışma oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Çalışan kısım ise; tekstil sektöründe, temizlik işlerinde, kuaförlerde, tarlalarda mevsimlik işçi olarak ya da tezgahçılık yaparak hayatlarını idame ettirmeye çalışmaktadır. Çok ucuz ücretler karşılığında evlerinde nakış, el işçiliği, yapan kadınların sayısı da çok fazladır. İstihdam sorunu, sığınmacı kadınların karşısına barınma sorununu da çıkarmaktadır. Böylelikle kadınlar birden fazla tehlikeli durumlarla karşı karşıya kalmakta, özellikle eşlerini savaşta kaybetmiş olan Suriyeli dul kadınlar bu durumun sıkıntısını daha fazla çekmektedir.

Tarım sektöründe mevsimlik işçi olarak çalışmakta olan sığınmacı kadınlar; zor koşullar altında, hijyenik olmayan ortamlarda çalışmaktadır. İş güvencesi olmayan, sigorta hakkından mahrum, maaşı düşük işlerde çalışmakta olan kadınlar sosyal güvenceye sahip değillerdir. Kadınların çok sayıda gebelik yaşamaları doğum öncesi ve sonrası için çalıştıkları alanların hijyensiz ve yetersiz koşullarından dolayı anne ve bebek için büyük riskler oluşturmakta ve bunlardan dolayı ölüm sayıları da artmaktadır (Şahin, 2018).

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı kadınlar; kadın ve göçmen olmaları nedeni ile taciz, tecavüz ve şiddete maruz kalmakla birlikte seks işçiliğine de zorlanmaktadır. Kırmızı Şemsiye derneğinde görev yapan Kemal Ördek'in hazırlamış olduğu "Türkiye'de 'Geçici Koruma' Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği" başlıklı rapora göre; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının seks işçiliği yapması ile Türkiye'deki sığınmacıların seks işçiliği yapması çok farklı

açılardan değerlendirilmektedir. Ulusal mevzuat ve uluslararası mevzuat tarafından bu durum, özellikle insan ticareti ve çocukların ticari cinsel sömürüsü açısından ele alınmaktadır. Seks işçiliği bahsedilen bu açılardan ayrılmakta ve yine rapora göre, ülkelerdeki mevzuat ile bir olarak genellikle kayıt dışı emek olarak ele alınmaktadır (Ördek, 2017).

18 yaşın altındaki kişilerin, Suriyeli sığınmacı olsa da olmasa da seks işçiliği sektöründe yer almak zorunda bırakılmaları büyük bir insanlık suçudur. “Mevzuatın ve uygulayıcıların, hem insan ticaretini hem de çocukların ticari cinsel sömürüsünü seks işçiliği ile eşdeğer görmesi, Suriyeliler gibi kırılgan grupların sektör içerisindeki durumlarının iyileştirilmesine değil, kötüleşmesine sebep olduğu bilinmelidir,” (Ördek, 2017).

Zorunlu göç hareketlerinde hassas kesimi oluşturan kadınlar bu durumda “mağdur” sınıfında yer almaktadır. Yukarıda sözü geçen raporda belirtildiği üzere; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanların, Türkiye’de seks işçiliği yapmaları yasaktır. Türkiye’de seks işçiliği yapan kişilerin gözetim altında tutulması ve ilk olarak cinsel yolla bulaşan hastalıklarla alakalı tetkiklerin yapılması ile birlikte eğer insan ticareti mağduru değilse ve suç oluşturan zorlayıcı fiillerin mağduriyetini yaşamamışsa, ülkelerine geri gönderilmeleri öngörülmektedir. Kayıt dışı alanda yapılan seks işçiliği, bütün yönleri ile “mağduriyet” durumunu oluşturmaktadır (Ördek, 2017).

Aynı raporda Suriyeli seks işçileri ile ilgili yapılan saha çalışması bulgularına da yer verilmiştir (Ördek, 2017). Rapora göre; Suriyeli seks işçilerinin, Türkiye’ye gelmeden önce Suriye’de yaşadıkları iller şu şekildedir: Halep (8), İdlib (5), Rakka (3), Lazkiye (2), Hama (2), Humus (2), Deyrizor (1), Şam (1), Kobane (1), Hasiçi (1). Türkiye’de yaşamakta oldukları iller ise: İstanbul, İzmir, Gaziantep, Ankara, Mersin, Hatay, Adana ve Bursa’dır. Çalışmada, Suriyeli kadınlar “mobil” şekilde başka illere de giderek çalışmaktadırlar. Bu durumdan dolayı illere göre bu veriler değişiklik göstermektedir.

Çalışmada ayrıca çoğu kişinin seks işçiliğini tam zamanlı yaptığı ve başka bir gelir kaynağının olmadığı bilgisine yer verilmiştir. Gelir durumları ise şu şekildedir: “7 kişi 500 – 1000 TL aralığında; 7 kişi 1001 – 2000 TL aralığında; 10 kişi 2001 – 3000 TL aralığında; 2 kişi ise 3000 TL’den fazla gelir elde etmektedir,” (Ördek, 2017). Bahsedilen bu meblağların önemli bir kısmı araçlara aktarılmaktadır.

Aşağıda bu duruma maruz kalmış kadınlarla yapılan görüşmelerden birkaçına yer verilmiştir.

Kocamla birlikte çalışıyoruz. O bana müşteri buluyor, ben de onlarla kalıyorum. Günlük kiralık daire kir alıyor kocam, orada kalıyorum müşterilerle. Eve getiremeyiz, çocuklarımıza bulaştıramayız bu lekeyi. 4 çocuğum var; gelen gelir ile onlara ancak bakıyoruz (Natrans kadın seks işçisi, 39, İstanbul) (Ördek, 2017, s. 60).

Türkiye'ye ailenin bütün üyeleri ile birlikte geldik. Kamplardan birine yerleştirdiler bizi. İlk başlarda güzeldi, en azından savaş yoktu. Sonra, kamptaki ailelerin genç kızlarını görmeye gelip gidenler oldu Türklerden. Aileler parasız olduğu için kızlarını para karşılığında satıyorlardı. Beni 56 yaşında bir adam görmüş, beğenmiş. Beğenmez olaydı, pislik herif. Birkaç bin TL'ye ailem beni ona verdi. Başka bir karısı daha vardı. Yaşlıydı benden. Ben daha 16 yaşımıydım. Şimdi oldum 21. Beni dövüp durdu, kardeşleri benle birlikte olmak istedi. Sesimi çıkardım, dayak yedim. Ailenin kadınları dahil herkes beni dövdü. Mahalleden bir çocuk kaçmama yardımcı oldu, para verdi. Otobüse bindim, büyük şehre geldim. Burada da yeni tanıştığım kişiler bu işi yapmamı önerdiler, ben de başladım (Natrans kadın seks işçisi, 21, Adana) (Ördek, 2017, s. 62).

Suriye'de kocam savaşta öldü. Savaş bizim mahalleye yaklaşıncı çocukları alıp kaçmak zorunda kaldım. Yolda, aç – susuz devam etmek o kadar zordu ki. Bizi sınıra taşıyan kaçakçılara para vermek gerekiyordu. Bende para olmadığı için bizi taşıyan iki kişiyle birlikte oldum mecburen. Sonra sınırdan geçerken başkaları ile. Bir süre sonra bu işten para kazanabileceğini anlıyorsun. Çok fazla senin üzerinden para kazanan oluyor aslında. Kaçakçısından, jandarmasına. Şimdi artık kendi başıma çalışıyorum. Para kazanıyorum. Zorluk yaşadım yaşamasına ama hayat böyle bir şey demek ki (Natrans kadın seks işçisi, 42, Mersin) (Ördek, 2017, s. 62).

2.5. Suriyeli Kadın Sığınmacı ile Söyleşi

Çalışmanın bu bölümünde, 24 Haziran 2020'da konuyla ilgili Zoom üzerinden gerçekleştirdiğim söyleşi yer almaktadır. Söyleşi yaptığım kişi, Suriye asıllı, Suriye'de doğup büyümüş Jin Hoca isimli bir kadındır. Lise öğrenimini Suriye'de tamamlamıştır. Üniversite eğitimi için Türkiye'ye gelmiştir ve 15 yıldır ülkemizde yaşamaktadır. Hoca, Suriyeli bir kadın olarak

sığınmacı kadınların kendi ülkelerinde ve Türkiye'deki yaşamlarına dair bazı gözlemlerini paylaşmıştır.

1) *Türkiye'de belli bir süredir yaşamaktasın. Bir kadın olarak kendi ülkende savaştan önceki yaşantınla Türkiye'deki yaşantını kıyaslayabilir misin?*

Bir birey ve bir kadın olarak savaştan önceki Suriye'deki yaşantım ile Türkiye'deki yaşantım arasında çok büyük farklar yok. Suriye'de yaşarken de özgür ve rahat bir şekilde yaşamaktaydım. Benim, gelen Suriyelilere göre şöyle bir farkım var: Türk vatandaşsıyım ve annem de Türk olduğundan dolayı kendimi biraz daha avantajlı kesimde görmekteyim. İlk geldiğim zamandan bugüne pek bir değışiklik olduğunu söyleyemem. Bundan 6 yıl öncesıyle bir kıyaslama yaptığımda, Türk toplumunun ufakta olsa Suriyelilere karşı bakış açısı değışti diyebilirim. Savaş başladığı zaman, Türkiye'ye gelen Suriyelilere Türkler pek sıcak bakmamakta ve samimi davranmamaktaydılar. Bu sorunun cevabını genel olarak şöyle sonlandırabilirim: İki ülke arasında çok büyük farklar olduğunu düşünmüyorum çünkü Türkiye ve Suriye komşu ülkeler, kültürleri birbirleri ile aynı denecek kadar yakın; örf ve adetler, insanların yaşam tarzı, yemek kültürü...”

2) *Suriyeli kadınların savaş öncesinde ülkelerindeki sosyal hayatlarına dair gözlemlerin nelerdir?*

Birinci soruda Suriye ve Türkiye'nin kültürlerinin hemen hemen aynı olduğunu söylemişim fakat bazı farklılıklar mevcut, özellikle kadınlar açısından. Suriye çok kozmopolit bir ülke, farklı dinlerin bir arada yaşadığı bir ülke. Kendi şehrim Halep'i örnek göstererek bu soruyu yanıtlamak istiyorum. Halep'te mahalleler ayrılmıştı; Hristiyanların yaşadığı mahalleler farklıydı, Türkmenlerin, Ermenilerin yaşadığı mahalleler farklıydı... Ekonomik gelirleri yüksek olan insanlar ve bunun içinde tüm dinler var sadece ekonomik özgürlükler farklılık yaratmaktaydı. Radikal dindar kesimin yaşadığı mahalleler farklıydı ve orada kadınlar çok rahat bir şekilde dışarı çıkamıyordu. Ben tesettürlü olmayan bir kadın olarak oraya gittiğimde rahatsız olabiliyordum. O mahallelerdeki kadınların hepsi peçeli, çarşafli hatta çoğu yüzlerini siyah bir örtüyle kapatmaktaydı, yüzleri bile görünmüyordu. Ermeni mahallelere baktığımızda ise orada da daha dindar mahallelerde yaşayan kadınlar rahatsızlık duymaktaydı. Çok fazla bu mahallelere gitmezler, yalnızca alışveriş yapmak için kadınların yolu bu mahallelere düşerdi. Arap Hristiyan

mahallesi, Ermeni mahallesine göre daha rahat ve maddi gelirin yüksek olduğu bir mahalleydi ve her çeşit insanı burada görebiliyorduk. Suriye'deki kadınlar çok fazla içine kapanık yaşamaktaydı. Eğitim açısından şöyle bir durum da söz konusu; internet Suriye'ye ben liseye ilk başladığım zamanlarda gelmişti. Türkiye'ye göre çok sonra gelmiştir yorumunu yapabilirim. Bu yüzden, insanlar dış dünyaya kapanık bir şekilde yaşamaktaydı. Özellikle kadınlar... Örneğin tek başına bir kadın ya da birkaç kadın arkadaşın, kafeye gidip orada bir şeyler yiyip içmeleri çok hoş karşılanmamaktaydı. Mesela şöyle de bir durum vardı, bir kız ergenlik çağına geldiğinde genel itibari ile o kız çocuğun hemen kafası kapatılarak okulla ilişkisi kesilirdi. Ben bu şekilde davranan çok fazla aile biliyorum. Suriye'ye internetin ve cep telefonunun gelmesi ile insanlar yavaş yavaş bilinçlenmeye başlamıştı. Suriye bana göre gelişmemiş bir ülkedir ve böyle reformların olması da zaman almaktadır. Fakat reform olmadığını da söyleyemem. Yavaş yavaş kadınlar daha bilinçlenmeye başlıyordu, kız çocukları başka şehirlerde üniversitelere gitmeye başlamışlardı ve böylelikle kısmen özgürlüklerine kavuştuklarında, sınıf arkadaşları ile "erkeklerle" grup halinde sosyalleşebiliyorlardı. Genel itibari ile Suriyeli kadınlar, Türkiye'deki kadınlar kadar özgür bir şekilde yaşamamaktaydı.

3) Daha iyi ve adil koşullara sahip olsaydın Avrupa'ya mı gitmek isterdin?

Bu soruya kendi açımdan cevap vermek istiyorum, daha sonra naçizane genel itibari ile Suriyeli kadınlar hakkında da bu soruyu cevaplamak istiyorum. Benim baba tarafımın çoğu Avrupa'da yaşamakta. Ben savaştan önce Türkiye'ye gelmiştim fakat annem ve babam savaş Halep'e sığırdığı zaman Türkiye'ye kesin dönüş yaptılar. Biz o zamanlar Avrupa'ya gitmeyi düşünüyorduk fakat herhangi bir girişimde bulunmadık. Ben Türkiye'de Yüksek Lisans yaparken, Erasmus programı ile Avrupa'ya gittim, orayı gördükten ve dönüş yaptıktan sonra kesinlikle Avrupa'da yaşamaya karar verdim. Çünkü Avrupa'da yaşayan insanların göçmen bile olsa genel itibari ile iyi ve rahat şartlarda yaşadıklarını gördüm. Rahat yaşayan insanların çoğu savaşın ilk başladığı dönem giden insanlardı fakat daha sonra gidenler için ise tam anlamıyla rahat yaşıyorlar diyemem. Yine de Türkiye'deki Suriyelilerin birçoğuna göre daha iyi yaşıyorlar. Ben bu yorumu Suriyeli olarak değil, bir birey olarak yapıyorum. Avrupa'da yaşayan herkes çok rahattır diyemem, ben genel itibari ile konuşuyorum. Şu an için eğitim ya da iş açısından Avrupa'ya gitmeye çabalıyorum... Sığınmacı Suriyeli kadınlar ise savaştan önce kendi

şehirleri dışında başka şehirlere özgür bir şekilde seyahat edememekteydi. Kadınlar dış dünyaya kapalı yaşadıkları için zorunlu bir durumdan dolayı göç etmişler ve belki de çoğunun Türkiye'den haberi yoktu. O yüzden ben çoğu kadının Avrupa'dan haberi olduğunu düşünmüyorum. Gözlemediğim kadarıyla bunu söyleyebilirim. Dolayısıyla sığınmacı kadınların Türkiye'de kalmak isteyeceğini düşünüyorum. Ben Konya'da okurken, birçok Suriyeli ile tanıştım. Tanıştıklarımın yüzde altmışı Suriye'ye geri dönmek istiyordu, yüzde kırkı ise Türkiye'de kalmak istiyor. Aralarında illa ki Avrupa'ya gitmek isteyenler vardır fakat gitmek isteyenlerin çoğu da Avrupa'da akrabası olanlar.

4) Suriye'de iyi bir işe sahip olan fakat Türkiye'ye geldikten sonra işini devam ettiremeyen, ayrımcılığa uğrayan tanıdıkların var mı?

Suriye'deki insanlar genellikle yarısı ticaretle uğraşıyordu, geri kalan kısım ise memurlukla ve tarımla uğraşıyordu. Halep'te de insanların çoğu ticaretle uğraşıyordu ve gelirleri yüksekti. İlk çatışma hali Suriye'nin güneyinde kalan Dera şehrinde başladı. Bu çatışmalar başladığında durumun Suriye'ye sıçrayacağını insanlar öngörebiliyordu. İnsanların geneli tüm mal varlıklarını satıp Türkiye'ye gelip iş kurdular, yarısı ise Avrupa'ya gitti. Türkiye'de çok fazla Suriyeli kuyumcu, restoranlar ve bir sürü iş yerleri var. Benim birkaç yıl önce duyduğum kadarıyla böyleydi günümüzde bu sayı artmıştır. Savaşın sonra Türkiye'de kurdukları şirket sayısı altı bindir. Bu çok büyük bir rakamdır. Beyaz yaka olanlar ise genel itibarı ile Avrupa'ya gitmişlerdi. Bahsettiğim bu beyaz yaka Suriye'deki üniversitelerden mezun olanlardır ve bu insanlar sonrasında Avrupa'ya gidememiştir. Çünkü Suriye üniversitelerinden mezun kişilerin denkliği kabul edilmemektedir. Benim babam doktor ve eğer Suriye'deki herhangi bir üniversiteden mezun olsaydı mesleğini yapamayacaktı. Diğer taraftan Türkiye'deki Suriyelilerin bir kısmı mevsimlik işçi olarak tarlalarda ya da tekstil sektörü gibi birçok sektörde asgari ücretin yarısı gibi bir ücret karşılığında çalışmaktadır. Kalabalık ailelere sahiptirler ve Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmışlardır. Maaşın düşüklüğüne bakmamaktadırlar çünkü geçindirmeleri gereken aileleri var ve ben Konya'da bir daire içinde ortalama 20 kişinin yaşadığına şahit olmuştum. Suriyeliler Türkiye'ye geldikten sonra Türkler iş bulamaz hale geldiler. Çünkü Türkler bir şeylerin bilincindeler ve kendi ülkelerinde yaptıkları işin karşılığını almak istemektedir. Fakat Suriyeliler öyle değil, onlar yaşamak zorunda oldukları için aldıkları paraya bakmaksızın çalışmaktadırlar. Ben de bir Suriyeliyim ve birçok işte çalıştım fakat bir ayrımcılık görmedim çünkü annem Türk olduğu

için benim de Türkçem çok iyi. Onun dışında eğitim açısından da iyi bir durumdayım. Bu sorunlara ek olarak Türkiye’de yaşayan kadınlar kötü yaşam koşullarına maruz kalıyorlar. Suriyeli kadınların ikinci eş olarak alınmaları, fuhuşa zorlanmaları, kız çocuklarının satılmaları çok üzücü bir durum ve bunlar Türkiye’nin bir gerçeğidir. Ben, Türk devletinin bu konularla alakalı denetim açısından pek bir şey yaptığını düşünmüyorum. Bir Suriyeli kadın olarak kimi suçlayacağımı bilemiyorum. Bence bu konu hakkında Türkiye’de kapsamlı bir denetim olması gerekir. Çocuklar açısından, Suriyeli çocukların büyük çoğunluğunun Türkiye’de iyi bir eğitim aldığını düşünmüyorum. Sonuç itibari ile Türkiye’de doğan çok fazla Suriyeli çocuk var bu çocuklar Suriye’ye dönse bile belki geri gelecekler ve ben bu çocukları Türkiye’nin geleceği olarak düşünüyorum. Suriyeli Kadınlar ise Türkiye’nin geleceğini yetiştirecek kişilerdir. İnsanların hepsinin bu konu hakkında özellikle kadınların, topluma kazandırılması adına bir şey yapılması gerekiyor, hepimiz taşın altına elimizi koymalıyız.

3. GÖÇ VE TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ ÇOCUKLAR

Kadınları çok ciddi şekilde etkilemekte olan göç aynı şekilde çocukları da etkilemektedir. Göçte kadın ve çocuklar, en hassas ve kırılgan kesimi oluşturmaktadır. Göçe katılan ve 0-18 yaş grubunda olan herkes göçmen çocuk kategorisindedir. Çocukların çoğu ailelerinin kararından dolayı göç etmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların sayısı toplam 1.694.242’dir.

Tablo 7. Türkiye'deki Suriyeli Sayısı

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	255 bin 900	247 bin 400	503 bin 300
5-9	282 bin 601	259 bin 721	542 bin 322
10-14	203 bin 410	184 bin 596	388 bin 6
15-18	142 bin 58	118 bin 556	260 bin 614

Kaynak: Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2020

Göç eden çocukların durumuna bakıldığında, öncelikle göçün getirdiği zorluklara karşı savunmasız oldukları görülmektedir. Barınma sorunu, yetersiz hijyen, kötü beslenme, sosyal entegrasyon ve eğitim açısından zorluklar yaşanması, istismar gibi birçok duruma maruz kalmaktadırlar (Baş vd., 2017). Bu zorlu durumlarla karşı karşıya kalan çocuklarda psikolojik açıdan çeşitli sağlık problemleri görülmektedir.

Göç eden çocuklar yoksulluk ile karşı karşıya bulundukları için çok erken yaşta çalışmak zorunda kalmaktadır. Göç için yola çıkan aileler genellikle 14-18 yaş arasındaki çocuklarını ailenin umudu olarak görmektedir. Bu yaş grubunda olan çocuklar ülkelerindeki savaştan sonra tek başına göç etmek zorunda da kalabilmektedirler. Zor şartlar altında çalışan ve genellikle işverenleri tarafından suiistimal edilen çocuklar, kazandıkları paranın büyük bir kısmını ailelerine göndermektedir. Ağır çocuk işçiliğine maruz kalan çocukların genellikle çalıştığı alanlar, tekstil sektörü, hizmet sektörü, mevsimlik tarım işçiliği ve inşaat işçiliğidir. Sığınmacı çocuklar birçok durumda mağdur olmakta; cinsel istismar, erken yaşta evlendirilme, eğitim hakkından yoksun kalma, güvensizlik ortamı ve aile içi şiddet gibi birçok zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu gibi olumsuzluklar ve zorlayıcı yaşam koşullarıyla karşılaşan çocuklar genellikle hayal kırıklığına uğramaktadır. Suriyeli çocuklarla yapılan röportajlarda çoğu çocuk savaştan önce mutlu ve huzurlu bir hayatları olduğunu, okula devam ettiklerini ve arkadaşlarıyla oyunlar oynayabildiklerini söylemişlerdir (BBC News Türkçe,

2016). Savaşın önce kendi ülkelerinde çocukluğunu yaşayabilen çocuklar hayatta kalabilmek için göç ettikleri ülkelerde yetişkin gibi davranmak zorunda kalmaktadır. Daha şanssız olan çocukların ise hayata dair tek düşüncesi, hayatlarını idame ettirebilmek adına para kazanmak ve ailelerine bakmaktır.

Suriyeli sığınmacı çocukların Türkçe bilmemeleri onların sosyal uyumunu zorlaştırmaktadır. Eğitim açısından ise dil sorunu daha ciddi bir boyut almaktadır. Türkçe bilmemelerinden dolayı çocuklar sınıflarında dışlanma yaşamakta ve bu durum beraberinde daha ciddi iletişim problemlerine yol açmaktadır. Genellikle Suriyeli çocukların ailelerinin de Türkçe bilmemelerinden ötürü öğretmenler aileler ile iletişim kurmakta zorluk çekmekte ve çocuklarla alakalı problemler çözümsüz kalmaktadır. Türk ailelerin, Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz tavırları çocuklarına yansımakta ve çocukların Suriyeli sığınmacı çocuklara karşı takınmış oldukları olumsuz tavır, Suriyeli çocukları “kalıpyargısal”² sorunlarla da karşı karşıya bırakmaktadır. Diğer taraftan, sığınmacı ailelerin çocuklarının kişisel bakımlarına dikkat etmemeleri de diğer çocuklar tarafından dışlanma unsuru olarak gösterilmektedir (Gülmez ve Öztürk, 2018). Çocukların yüzleşmiş olduğu bu acı kalıpyargısal sorunları, dışlanmaları ifade ederken başvurdukları yolun resim çizme olduğu görülmektedir. Resim çizme genellikle çocukların kendilerini ifade etmelerini kuvvetlendiren bir durumdur. İletişimi kolaylaştırır ve çocuklar dışı vuramadıkları düşüncelerini, duygularını çizilen resimler üzerinden ifade etmektedir. Çocukların çizmiş oldukları şekillerden ve renklerden birçok şeyin farklı yorumu yapılabilir. Örneğin, herhangi bir çocuk çizmiş olduğu resimde ailesini veya kendisini çizmeyi “unutmuşsa”, belirsiz ya da küçük bir boyutta çizmişse bu durum çocukta bir kaygı belirtisinin olduğunu göstermektedir. Bazı zaman çocuklar, hayatında önemli olan kişileri hayvan şeklinde çizebilmektedir. Bu durumdan yola çıkarak, çocuk çizdiği resimde hayvanları kişiselleştirmiştir yorumu yapılabilir (Halmatov, 2015).

“Suriyeli Çocukların Suriye’ye Bakış Açılarında İlişkin Resimlerin Analizi” (Büyükalan Filiz, Cancan ve Kansu Çelik, 2018) adlı çalışmada, Suriyeli çocukların, ülkelerindeki savaştan sonra yaşamış olduğu travma ve sonrasında farklı bir ülkeye adapte olma durumuyla birlikte çocukların iç

² Kalıpyargı, değişmesi neredeyse imkansızlaşmış ve kemikleşmiş yargıdır.

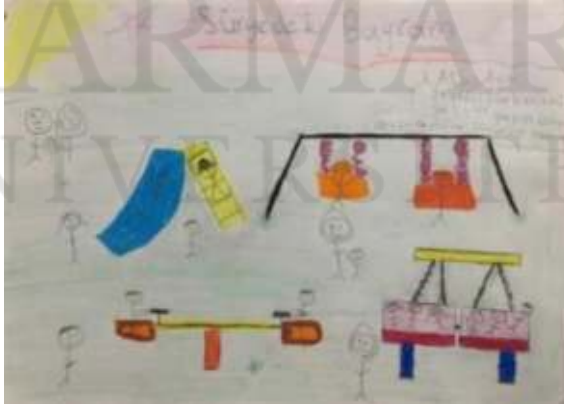
dünyalarında meydana gelen olumsuzluklar, yapmış oldukları resimler yoluyla yorumlanmıştır.

Resim 1: Suriye'deki Savaş. Salman

Resim 1' de Suriyeli Salman, Suriye'deki savaşı resimlemiştir. Analize göre, resmin çoğunu kaplamış olan ağacın sadece iki dalı görülmektedir ve ağaç gövdesinin büyük bir şekilde çizilmesi ise çocuğun saldırganlık duygusunu çevresinden gizlemekte olduğunu göstermektedir. Analizde yer alan diğer çocuklara göre Salman'ın daha etkili bir betimleme gücü olduğundan bahsedilmiştir. Resimde salıncağın kopan ipi ise bir hayatın sona ermesinin göstergesi olarak yorumlanmıştır.

Resim 2. Suriye'deki bayram. Aya

Yukarıdaki resimde Aya, Suriye'deki bayramı betimlemiştir. Analizde, Aya'nın bu bayramlarda çok güldüklerini ve Suriye'deki bayramları çok özlediği belirtilmiştir. Yine analize göre, Aya'nın çizmiş olduğu güneş, çocuğun etrafında baskın bir karakterin olduğunu göstermektedir ve çocuğun bu kişiye karşı endişe ve kaygılarının olduğu yorumu yapılmaktadır. İnsan figürü çiziminde, yaşlılarına göre çocuğun geri olduğundan bahsedilmekte ve insan figürlerinin kollarının yukarıya doğru olması üzerinden ise Aya'nın iletişime açık bir kişilik olduğu düşünülmektedir. Aya'nın çizmiş olduğu gözlerin nokta şeklinde olması, üzüntülerini saklamaya çalıştığı anlamına geldiği yorumu yapılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma çerçevesinde göçün hassas kesimini oluşturan kadın ve çocukların savaştan kaçarak dilini, kültürünü bilmedikleri bir ülkeye sığınmaları ve beraberinde karşı karşıya kalmış oldukları sorunlar ele alınmıştır. Suriyeli sığınmacı kadınların savaştan önce ülkelerinde de genellikle evlerinden çıkmadıkları, hayattaki en büyük görevlerinin ise çocuklarıyla ilgilenmek ve ev işleri yapmak olduğu kadınlarla yapılan röportajlarda görülmektedir. Suriyeli sığınmacı kadınlar ile iletişim kurabilmek zorlu bir süreçtir. Genellikle kadınlar eşlerinden izinsiz kimseyle iletişim kurmamaktadır. Ülkelerindeki savaştan kaçan sığınmacı kadınlar, eğitim seviyelerinin düşük olmasından dolayı entegrasyon açısından oldukça zorlanmakla birlikte barınma sorunu, sağlık hizmetlerine erişim sorunu ve istihdam sorunlarıyla karşı karşıya kalmakta ve yabancı bir ülkede hayatta kalma savaşı vermektedirler. Göçmen ve kadın olmalarından dolayı cinsel istismara uğramakta ve türlü şiddetlere maruz kalmaktadırlar. Bu durum, sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkilemekle birlikte birden fazla sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Türkiye'deki sağlık sisteminin kendi ülkelerindeki sistemden farklı olmasından dolayı kadınlar, genellikle çok acil olmadıkça sağlık hizmetlerinden faydalanmak istememektedir. Sığınmacı kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması ve hukuki haklarını bilmemeleri beraberinde çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Kadınlarda çalışma oranı oldukça düşüktür ve çok ucuz ücretler karşılığında, güvenli olmayan ortamlarda ve çoğunlukla güvencesiz şekilde çalışmaktadırlar. Yaşadıkları mahallelerdeki ve iş yerindeki toplum baskısı, kendi ülkelerinde de çok fazla söz hakkına sahip olmayan kadınları daha fazla içe kapanık hale getirmekte ve kadınlar çoğu

haklarını savunamamaktadır. Sığınmacı kadınlar, seks işçiliğine zorlanmakta ve birçok zorbalığa maruz kalmaktadır. Yukarıda adı geçen çalışmada bu duruma maruz kalan kadınlarla yapılan röportajlardan anlaşılabileceği gibi, Türkiye'ye geldiklerinde adaptasyon sürecinde problemler yaşamaları, para karşılığında evliliklere zorlanmaları ve sürekli şiddet görmelerinden dolayı sığınmacı kadınların bir kısmı, hayatın böyle bir şey olduğunu ve bunu kabullenip sadece hayatta kalabilmek adına bu işe ihtiyaçları olduğunu belirtirken bir başka kısmı ise Türkiye'ye ilk geldiği zaman çok daha kötü şeyler yaşadığını dile getirmiş ve bu işte para kazanarak kendi ayakları üzerinde durduklarını ifade etmiştir.

Zorunlu göçün bir başka hassas kesimini ise çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar genellikle ailelerinin tercihi ile göç etmektedir. Göç sürecinde çoğu çocukta psikolojik ve fizyolojik olarak sorunlar ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde çocuklar da kadınlar gibi taciz, tecavüz ve şiddete maruz kalmaktadır. Ülkelerinde savaştan önce eğitimlerine devam eden çocukların Türkiye'ye göç ettikten sonra zorlu şartlar nedeni ile eğitimleri sekteye uğramıştır. Bu şartlar ise çocukları erken yaşta, zorlu iş hayatına sürüklemiştir. Sığınmacı çocuklar, çalıştıkları sektörlerde bazı zamanlar işveren tarafından suistimal edilmektedir. Eğitim hayatına devam edebilen çocuklar ise Türkçe bilmemelerinden ötürü sosyal uyum açısından sıkıntılar çekmektedir. Böylelikle sığınmacı çocuklar okuldaki arkadaşları ile iletişim problemi yaşamakta ve arkadaşları tarafından istenmeyen kişiler olarak görülmektedir. Kültürel birlik ve uyum sığınmacıların hayatında önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum sığınmacıların yaşamlarını tamamen olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Kadınların ve çocukların psikolojik bunalımdan çıkmaları ve Türkiye'de sosyal entegrasyon açısından uyum sağlayabilmeleri için belli çalışmalar yapılması ve sığınmacı kadınların Türkiye'de topluma kazandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*, 2014. 16 Haziran 2020 tarihinde https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-2014_2_.pdf adresinden erişildi.
- AFAD. (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. 14 Haziran 2020 tarihinde https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf adresinden erişildi.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Baş, M., Molu, B., Tuna, H. İ. ve Baş, İ. (2017). Göç Eden Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Kadın Ve Çocuk Yaşamına Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1680-1693.
- BBC News Türkçe. (2016, Mart 17). *Suriyeli Çocuklar Savaşı Anlatıyor*. 22 Temmuz 2020 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/multimedya/2016/03/160317_vid_suriyeli_cocuklar_savasi_anlatiyor adresinden erişildi.
- Büyükalın Filiz, S., Cancan, A. D. ve Kansu Çelik, F. (2018). Suriyeli Çocukların Suriye'ye Bakış Açılarına İlişkin Resimlerinin Analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 527-534.
- Çelebi, Ö. ve Polat, A. (2018). Yarının Kadınları' Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması. *KOU Sağlık Bilgisi Dergisi*, 4(3), 82-87.
- Ertan, B. (2016). Suriyeli Sığınmacılar Krizi ve Türkiye. *EURO Politika*, 2, 6-11.
- Gezer, F. (2019). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadınların Zorunlu Yaşam Deneyimleri ve Geri Dönme Planları (Gaziantep Nizip Örneği)*. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülmez, S. C. ve Öztürk, A. (2018). Göç Yaşantısı Çerçevesinde Çocukta Psikososyal Uyum Süreci Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(40), 449-475.
- Halmatov, S. (2015). *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri*. Pegem Akademi.
- Kahyaoğlu Süt, H. (2017). Suriye'den Göç Eden Kadınlar ve Üreme Sağlığı Sorunları. *Sağlık ve Toplum*, 27(1), 3-6.
- Kap, D. (2014). Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 30-35.
- Kara, P. ve Nazık, E. (2018). Göçün Kadın ve Çocuk Sağlığına Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 58-69.
- Karanfiloğlu, M. (2019). Savaş, Kadın, Çocuk ve Göç Üzerine: Suriye Örneği. *Muhakeme Dergisi*, 2(1), 99-124.

- Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. (2020). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. 1 Kasım 2020 tarihinde <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden erişildi.
- Ördek, K. (2017). *Türkiye'de "Geçici Koruma" Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği*. 18 Ekim 2020 tarihinde Kırmızı Şemsiye: https://asylumineurope.org/sites/default/files/resources/sex_workers_-_rapor_turkce_pdf.pdf adresinden erişildi.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 119-123.
- Şahin, Ç. (2018). Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, (59), 2155-2192.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2020). *Geçici Koruma*. 12 Nisan 2022 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişildi.
- Türk Tabipler Birliği. (2014, Ocak 25). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. 12 Nisan 2022 tarihinde https://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=673309ea-9232-11e7-b66d-1540034f819c adresinden erişildi.
- Vatan Gazetesi (2013, Mayıs 15), Suriye'de iç savaş nasıl başladı? 25 Nisan 2022 tarihinde <https://www.gazetevatan.com/gundem/suriyede-ic-savas-nasil-basladi-538013> adresinden erişildi.

Kişisel Görüşme

Hoca, J. ile yapılan Zoom Görüşmesi (24.06.2020).

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ